

Arie van der Wal

De eerste zin van Jesús Carrasco, *De vlucht*

Arie van der Wal (1954-2024) was aanvankelijk landmeetkundig tekenaar bij het Kadaster, maar studeerde daarna Spaanse taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Op aanbeveling van Mariolein Sabarte Belacortu, van wie hij als student een gastlezing volgde, vertaalde hij in 1987 voor uitgeverij Meulenhoff De liefde is een eenzaam spel van Ester Tusquets. Hiervoor ontving hij een vertaalprijz voor debuterend vertalers. Hij zou uiteindelijk 75 boeken vertalen, onder meer van Mario Vargas Llosa, Gabriel García Márquez, Roberto Bolaño, Juan Filloy, Carlos Fuentes, Alan Pauls en Sergio Pitol. Ook vertaalde hij de laatste roman van Javier Marías, Tomás Nevinson. Dit stuk verscheen in 2013 op de website van Athenaeum Boekhandel, maar met dank aan Dorien Wichmann plaatst VertaalVerhaal het hier graag ter herinnering aan Arie.

De eerste zin van Jesús Carrasco, *De vlucht*

Desde su agujero de arcilla escuchó el eco de las voces que lo llamaban y como si de grillos se tratara, intentó ubicar a cada hombre dentro de los límites del olivar. Berreos como jaras calcinadas.

Vanuit zijn lemen schuilplaats hoorde hij de echo van de stemmen die hem riepen en als waren het krekels, probeerde hij iedere man afzonderlijk te plaatsen binnen de grenzen van de olijfboomgaard. Gebrul als verschroeide rotsrozen.

Google translate

Dit is mijn versie, maar het is altijd leuk om eens te kijken wat Google translate ervan maakt. Dat houdt niet echt over:

Omdat klei gat hoorde de echo van de stemmen die roepen hem en alsof het cricket, probeerde iedere man te plaatsen in de olijfgaard. Berreos als Cistus gebrand.

Het lijkt me dat er voorlopig nog wel vertalers van vlees en bloed nodig zullen blijven. En dat terwijl deze eerste zin toch niet een van de ingewikkeldste is, hoogstens een beetje vreemd vanwege die krekels, maar dat hoort bij het beeld waarmee Carrasco meteen vanaf het begin de sfeer van hitte en droogte probeert op te roepen. Een min of meer letterlijke vertaling van de eerste zin zou kunnen zijn:

Vanuit zijn gat van klei hoorde hij de echo van de stemmen die hem riepen en alsof het om krekels ging, probeerde hij iedere man te plaatsen binnen de grenzen van de olijfboomgaard.

Dat 'gat van klei' is natuurlijk niet fraai. Je zou er 'kleigat' of 'gat in de kleigrond' van kunnen maken, maar 'zijn gat' doet al snel denken aan 'zijn kont' en dat is toch niet de bedoeling. Je zou ook kunnen kiezen voor 'een gat in de grond', misschien zo gek nog niet, maar ik wil graag die klei behouden en bovendien meteen duidelijk maken dat zich hier iemand aan het verstoppen is. Vandaar mijn keus voor 'schuilplaats' en voor 'lemen' omdat ik dat mooier vind dan 'schuilplaats van klei', tenslotte is vertalen ook altijd een subjectieve bezigheid: zet drie vertalers aan een zelfde zin en je krijgt drie verschillende zinnen. Verderop in de zin heb ik 'alsof het om krekels ging' nog veranderd in 'alsof het krekels waren' omdat dan duidelijker is dat de stemmen worden vergeleken met het schrille geluid dat krekels maken.

Literaire vrijheid

Dan is er nog het raadselachtige tweede zinnetje: ‘Berreos como jaras calcinadas.’ Berreo betekent gebrul, geloei, gekrijs, geblèr. Dat slaat op de stemmen. Maar wat doen die ‘jaras’ (cistusrozen of rotsrozen) hier? En waarom zijn ze verschroeid? Ik kwam er niet uit en besloot de auteur ernaar te vragen. Hij noemde het een literaire vrijheid, die hij als volgt verklaarde: ‘berreo’ is een woeste kreet, zoals bepaalde dieren die uitstoten, en in dit geval een kreet die de jongen angst aanjaagt. ‘Jara’ is een struik die veel voorkomt in Spanje. En die struiken zijn verschroeid om het beeld op te roepen van een landschap na een bosbrand in de zomer. Een verwijzing naar de dood. Het gehele beeld, de kreten en de verschroeide aarde en planten, moet het gevoel van angst en dreiging overbrengen, dat de jongen ervaart terwijl hij zich verbergt voor de zoekende mannen. Ik heb even overwogen het te verduidelijken voor de lezer maar ten slotte toch besloten het beeld letterlijk over te nemen om zo het enigszins raadselachtige karakter te behouden.

Auteurs zijn over het algemeen zeer behulpzaam bij het beantwoorden van vragen van vertalers, en Jesús Carrasco verluchtigde zijn antwoorden zelfs met afbeeldingen om duidelijk te maken wat hij bedoelde. Ter afsluiting is het misschien wel aardig om dit met een voorbeeld te illustreren. Een stukje verder in het boek stuitte ik op de volgende zin:

Lianas gordezuelas que habían crecido bulbosas entre los agujeros del enrejado hasta fundirse las unas con las otras como si fueran de gelatina. Palmo a palmo, inspeccionó el centauro hasta encontrar un hueco herrumbroso que aún no hubiera sido colonizado por las lianas.

Dikke lianen die waren opgebold tussen de openingen in het rooster totdat ze als gelatine met elkaar versmolten waren. Stukje voor stukje inspecteerde hij die centaur totdat hij een roestige opening gevonden had die nog niet door de lianen was overwoekerd.

Mijn probleem zat bij die ‘centaur’. Paardmens? Wat bedoelde hij hiermee? Hij legde uit dat dit opnieuw een literaire vrijheid van hem was en dat centaur hier in ruimere zin moest worden opgevat als de verbinding van twee voorwerpen of wezens die zo één nieuw voorwerp of wezen vormen. En hij voegde ter verduidelijking een foto toe.

Als handreiking aan de lezer heb ik de centaur veranderd in die centaur, zodat het duidelijk terugslaat op het voorafgaande.